СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LII. Ч. 86. НЮ ЙОРК і ДЖЕРЗІ СИТІ, четвер, 4-го травня 1944. No. 86. NEW YORK and JERSEY CITY, Thursday, May 4, 1944. VOL. LII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ — ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ — Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 — THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA — FIVE CENTS ELSEWHERE

АМЕРИКА ЗА ПОШИРЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ НА ЦІЛИЙ СВІТ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — На конференції Міжнародної Організації Праці (ILO) американські делеґати, пані Френсес Перкінс і сенатор Елберт Д. Тамес, вийшли з начерком резолюції для поширення добробуту працюючих мас по цілому світі. Проект резолюції обіймає такі засадничі точки: 1. Нагода для хосенного і правильного заняття для всіх людей, що хочуть працювати і справедлива заплата або нагорода для них; 2. установлення мінімальної підстави заняття для таких робітників, що не мають нагоди до праці за високу заплату; 3. забезпека добробуту для дітей; 4. піднесення життевої стопи через забезпеку вистарчального харчу, медичної опіки та освіти; 5. забезпека постійного доходу для тих, що мусять перервати працю внаслідок недуги, каліцтва, старости або недостачі праці.

Крім того американські делеґати заявилися за свобіднішу міжнародну торгівлю в цілому світі, включаючи й свободу повітря і то під умовою, що всі уряди, які підпишуть цю умову, її дотримають.

У живій дискусії між делеґатами інших країв чути приватні думки, що як би приняти ці американські точки, то Міжнародна Орґанізація Праці створилаб свою власну міжнародну машинерію, яка багато помоглаб для наладження економічного ладу в цілому світі. — В кілька мінут після внесення цеї резолюції паню Перкінс вибрали головою комітету Обеднаних Держав, що складається з 36 делеґатів.

УРЯД ПІДҐАНЯЄ ВИБОРИ В ЮНІЇ МОНТҐОМЕРІ

ВАШИНГТОН. — Краєва Рада Праці видала наказ юнійним робітникам в підприємстві Монтґомері Ворда в Шікаґу, щоб вони впродовж 7 днів перевели юнійні вибори для виказання своєї волі, чи вони хочуть бути репрезентовані при торгах з управою підприємства. Цей розпорядок видано тому, що юнія, яка обіймає 6,000 наемців підприємства, обстоювала свою засаду, щоб усі робітники творили цілість. Управа підприємства навпаки стояла за те, щоб наемці творили окремі одиниці для переговорів, відповідно до їхнього заняття: в бюрах, в подрібнім продажу, в маґазинах, або при висилці краму поштою.

РАДА НІМЕЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ.

НЮ ЙОРК. — Представники німецьких утікачів, що представляють демократичні напрямки, створили раду для перебудови Німеччини на демократичних основах після війни. Вони заявилися проти поділу Німеччини, бо це, кажуть грозить третьою війною.

ПОМЕР ПОЕТ І ПРОФЕСОР-ДИВАК.

МЕДИСОН (Висконсин). — Д-р Вилйем Елері Лінард, професор анґлійської літератури в університеті Висканзин, помер в 68. році життя. Він був знаний як поет, а вславився своїм твором: „Льокомотива-Богом", в якому виказав причини свого дивацтва. Дивацтво полягало в тому, що він боявся перейти вулицею. Тому йому дозволили жити в домі на університетському полю („кампус") у віддалі 5 скверів від усіх інших будинків і звідси він 35 літ ходив до салі наук. Лиш раз у своїм житті він покинув своє мешкання і поїхав до міста на виставу фільми. У своїй книжці [illegible]казав причини своеї поведінки, а саме: Як він мав 3 роки, пішов на залізничу стацію, щоб підождати на приїзд приятелів. Коли надїздила льокомотива, він її перестрашився. Цей страх повернувся в пізнішім ві[illegible], коли він побачив образок великої льокомотиви, яка наче наїздила на нього. Від тоді він боявся всякого вуличного руху. Мабуть з цих причин його родинне життя було нещасливе: Перша жінка поповнила самогубство, дві дальші розвелися. Дивацтво не перешкаджало йому вчити, творити поезію і писати книжки повні мудрости.

ВІДСИДІВ НЕВИННО 7 ЛІТ У ВЯЗНИЦІ.

НЮ ЙОРК. — 54-літній Давид Файнберґ, бувший власник дроґерії, скінчив свою кару вязниці тим, що Джона Голдстін, який наложив на нього кару в 1936. році, тепер самий скасував свій власний вирок. Ця справа має свою довгу історію, як опинилася в апеляційнім суді. Суд спершу потвердив присуд, але рішив що лише суддя, який видав вирок, може скасувати свій вирок, а не ніхто інший, коли присуд видано несправедливо. Суддя Ґолдстін дійшов правди і звільнив Файнберґа, засудженого за перепродування крадених річей. Справа була утруднена тим, що Файнберґ вже раз був караний за таку провину. На підставі закону в стейті Ню Йорку друга така сама провина потягає за собою кару до 42 літ. Отже хоч невинність Файнберґа вийшла скоро на яв, не вдалося звільнити його скорше, аж по 7 літах кари у вязниці Сінґ-Сінґ.

Передвиборча кампанія з фонографічних рекордів по радіо

ВАШИНГТОН. — Новий весняний стиль в столиці — це політикування при помочи електричних винаходів. Майже в кожній порі дня можна застати сенатора або конґресмена в своїм бюрі, як він виголошує промови до мікрофону. Це не промова по радіо, а „наговорювання" для фонографічної рекорди. Раз промова наговорена, її можна виголосити кожної хвилини. Можна наложити рекорду на фонографічний апарат, але можна теж передати її по радіо, так як передається „транскрибовану" музику. Всі оці приготування мають небувалу досі ціль. „Транскрибовані" промови пустять вже незабаром по радіо-висильнях в виборчих округах сенаторів та конґресменів, як передвиборчі промови. Ніщо дивного в тім, коли хто завважав, що конґрес від часу нападу на Перл Гарбор мав лише кілька тижнів вакацій. Отже кожного часу народні представники мусять бути в Вашингтоні і нема часу поїхати на агітацію перед виборами. Тому промови законодавців, які хочуть бути вибрані поновно, будуть виголошені по радіо з готових рекордів. Це глумливо називають тут „кеновані промови", тобто промови законсервовані в бляшанках, а в тім випадку на фонографічних плитах.

ВЕЛС СТВЕРДЖУЄ ПОТРЕБУ АЛІЯНТСЬКОЇ РАДИ НА ПІДСТАВІ ПРОМОВ ЧОРЧИЛА

НЮ ЙОРК. — Бувший підсекретар стейту Сомнер Велс в черговій синдикованій статі звертає увагу на промови британського премієра Винстона Чорчила з 19. і 21. квітня. У першій Чорчил сказав, що „тимчасові виміни думок про після-военні питання йдуть безупину між членами урядів 34 Обеднаних Держав". Чорчил теж сказав, що нема надії на те, щоб „уже незабаром можна було подати до прилюдного відома якийсь спільний комунікат".

З цього Велс робить висновок, що між поодинокими державами ще не прийшло до згоди про такі основні справи, як територіяльні зміни, вирішення долі Німеччини, або створення міжнародної організації держав.

В другій промові Чорчил згадав за практичність Ленд-Лізу а непрактичність 4. точки Атлянтійського Чартеру. З цього Велс робить висновок, що Обеднані Держави не скоро дійдуть до порозуміння, а на випадок скоршого закінчення війни світ оставсяб без проводу. Коли так, міркує Велс, то треба приспішити створення Аліянтської Ради.

Наближається критичний военний момент, остерігає британський премієр

ЛОНДОН. — Винстон Чорчил, британський премієр, витаючи премієрів доміній, що зїхались на імперіяльну конференцію, підкреслив, що вони прибули до Лондону в моменті, що є верхом в конфлікті воюючих держав, коли вже не треба боятись за прогру, а коли робиться усі можливі зусилля, щоби віднести скоро перемогу. Супроти такого положення, казав премієр, не можна надіятись, щоб конференція розглянула та цілковито розвязала усі проблеми, що дотичать Британії й людства. Та проте це пора, щоб обмінятись думками та ідеями. З відповідей на привіт Чорчила замітна відповідь австралійського премієра, Джана Куртина, що заявив, що австралійський нарід виратувався від смертельної небезпеки завдяки австралійським і американським воякам. Ян Смутс, премієр Полуднево- Африканської Юнії, зазначив, що британські домінії становлять ґрупу держав, яка є ідейним речником. Знов представник Індії заявив, що навіть Ґанді бажає, щоб Обеднані Держави вийшли з цеї війни переможцями.

ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ НА НАУКУ ХЛІБОРОБСТВА

КАЇРО. — Єгипетський уряд задумує висдати до Злучених Держав, як тільки обставини на це дозволять, більше число молодих студентів, щоб студіювали в Каліфорнії хліборобство. При тому зазначується, що будуть висилати молодь, ще й на інші студії, головно технічні.

ЧИ НЕ З ОБАВИ ПЕРЕД НІМЕЦЬКОЮ ІНВАЗІЄЮ?

СТОКГОЛЬМ (Швеція). — Офіційно проголошено, що сконфісковано 2,000 німецьких мап, що обіймали шведсько-норвезьку границю. Це може бути в звязку з побоюванням Швеції, що як зачнеться аліянтська інвазія Европи, то німці готові напасти на Швецію з Норвеґії.

Слухи про можливий напад Німеччини на Швецію кружляють уже довший час по Европі. Можливо, що з тим навіть звязаний „натиск" американського департаменту стейту на Швецію, щоби провірила свою „невтральність". Це, як видно, з обави, що Швеція готова стати новою націстівською жертвою.

КАЖЕ, ЩО ФРАНЦУЗИ НЕ ДАДУТЬ СЕБЕ НІКОМУ КОНТРОЛЮВАТИ

АЛЬЖІР. — Едмонд Жан Люво, що перед місяцем втік з націстівської тюрми в місті Ліон, в Франції, прибувши до Африки, щоб працювати в тісному звязку з ґен. де Ґолем. Тут заявив, що уряд в Віші проголосив через радіо, що американці будуть адмініструвати визволеною Францією. Люво каже, що французький нарід прийме тільки французьку адміністрацію, а ніяку іншу. Проти американської адміністрації, як виглядає, є отже Віші, а також ґен. де Ґоль з своїм Комітетом Національного Визволення. Те саме відноситься, очевидно і до британської адміністрації, якщоб вона мала бути встановлена.

НІМЕЦЬКІ ПОЛОНЕНІ З ІТАЛІЙСЬКОГО ФРОНТУ.—Націсти, що їх бачимо перед собою, вже в — Америці. Це німецькі полонені, що попали в полон у боях на фронті Анціо-Неттуно, в Італії. Тут вони останутъ, поки не скінчиться війна. Всі вони, як подають кореспонденти, виглядають перетомлені.

АМЕРИКАНЦІ ЗНИЩИЛИ 126 ВОРОЖИХ ЛІТАКІВ, БОМБАРДУЮЧИ ВОРОЖУ БАЗУ В ТРУК

ПЕРЛ ГАРБОР. — Адмірал Честер В. Німіц, начальний командант Американської Фльоти на Пацифіку, оголосив в своїм черговім военнім комунікаті, що фльота при помочі бомберів заатакувала сильну японську морську базу в Трук, скидаючи 800 тон бомб, що вважається на тому терені війни величезною скількістю. В наступі взяли участь кружляки і панцирники. Не втрачено ні одного корабля. Навіть жаден з них не був ушкоджений. А втрати в літаках були незначні. Бракує 30 осіб з летунського персоналу. Підчас наступу знищено 126 ворожих літаків.

ВЕЛИЧЕЗНІ ВОРОЖІ ВТРАТИ НА ПАЦИФІКУ.

Рівночасно проголошується, що американські та британські субмарини затопили на Пацифіку 17 японських военних кораблів, в чому є один кружляк і три торпедовці. Крім того затоплено пять кораблів в Бенгальскіл заливі, а ушкоджено три.

ЗАТОПИЛИ ДОСІ 695 ЯПОНСЬКИХ КОРАБЛІВ.

Щоб пізнати, яку це велику шкоду поносять тепер японці на морі, треба ще додати, що самі американські субмарини досі затопили, або знищили в інший спосіб, аж 695 японських кораблів, що є величезною втратою, коли брати під увагу величину цілої японської фльоти.

СКИНЕНО НА НІМЕЧЧИНУ ЗА МІСЯЦЬ 81,400 ТОН БОМБ.

ЛОНДОН. — Королівська Повітряна Сила проголосила, що разом з Американськими Повітряними Силами скинено на ворожі позиції на европейському континенті впродовж одного тільки місяця квітня аж 81,400 тон бомб. Що це була за офензива, можна уявляти собі тоді, коли зважиться, що це припадає дві бомби на кожну одну мінуту в місяці. А коли рівнати цей повітряний наступ з тим, що його переведено в березні, то треба сказати, що він у квітні подвоївся. Головну увагу звернено на знищення залізничих комунікаційних шляхів, бо вони будуть відгравати для Німеччини велику ролю на випадок інвазії Аліянтів. Шкоди Аліянтів не були великі, коли брати під увагу нанесену шкоду та величину повітряної офензиви. Американці втратили в квітні 537 бомберів, що є менше ніж 3%. Теж втратили 191 бойовиків, що означає трошки більше ніх 1%. Знов британські втрати були це менші.

СОВЄТИ БОМБАРДУЮТЬ ЛЬВІВ.

ЛОНДОН. — Советські военні комунікати далі не подають нічого особливого, що треба вважати як підготовку до нової офензиви, яка може бути наступом на Румунію, або піти в напрямі Кракова. На те останнє вказазувалоб те, що советські летуни бомбардували Львів чотирома наворотами впродовж останніх двох тижнів. А Львів вважається важним залізничим вузлом, який німці стараються конче вдержати в своїх руках.

НІМЕЦЬКА „ЖИВА ДОМОВИНА".

З КВАТИРИ ПЯТОЇ АРМІЇ В ІТАЛІЇ. — Британці зловили другий зразок націстівської „тайної зброї", якою німці пробують лякати від якогось часу тих, що возьмуть участь в інвазії Европи. Ось та „жива домовина", як її націсти називають, це малий повз, якого вибухові матеріяли можна контролювати здалека при помочі радіового апарату. Він може вмістити до 800 фунтів вибухових матеріялів. Кермує ним візник так довго, поки може, а потім вискакує, а повз уже сам котиться далі до того місця, де має наступити вибух. Той, що керує повзом як візник, має діставати додаткову грошеву премію зогляду на небезпеку, що получена з тою акцією.

КАНАДІЙЦІ ВІДІГРАЮТЬ ПОВАЖНУ РОЛЮ В ЧАСІ ІНВАЗІЇ.

ЛОНДОН. — Таке заповідають военні кола в Лондоні, додаючи, що канадійці мають великий досвід в інвазійнім підприемстві, бо брали дуже велику участь в наступі на Дієп. Тепер, кажеться далі, треба докінчити „нескінчений тоді бизнес".

НАДІЮТЬСЯ НАСТУПУ З КІЛЬКОХ СТОРІН.

ЛОНДОН. — Німецькі военні коментатори ломлять собі тепер голову над тим, куди піде аліянтська інвазія Европи, бо що вона буде, в те тепер уже ніхто в Німеччині не сумнівається, навіть і Гебельс, що постійно твердив, що її не буде. Тепер приготовляється німецке населення до нових терпінь. Військові тої думки, що наступати будуть з заходу і полудня обеднані американсько-британські сили, а зі сходу советські. В Берліні переконані, що аліянтська офензива зачнеться у травні.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Classified Advertising Department, 595 — 7th Ave., New York 18, N. Y. BRyant 9-0582

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

В Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Галифекс про забезпеку мира

Лорд Галифекс, британійський амбасадор в Вашингтоні, тішиться в Америці особливою симпатією. Заключати це можна між іншим по тому, що його запрошують дуже часто виголошувати промови різні наукові, культурні, гуманітарні чи виховні інституції й він за кожним разом говорить на таку тему і в такий спосіб, що ті промови є цікаві для цілого загалу. Вони знаходять широке місце в пресі, бо погляди Галифекса, зокрема коли він говорить про політичні й міжнародні справи, звикли брати за погляди британійського міністерства закордонних справ. Що більше, навіть кажуть, що якщо британійський уряд хоче висондувати американську чи світову опінію на якусь проблему, щодо якої він має вже певний вироблений погляд, то „пускають" спершу з ось тою проблемою та її розвязкою таку людину як Галифекса. Підносимо ось ті речі, бо вони важні для тих, що слідкують за тим, що то буде по війні, який новий лад і мир. А на ті теми лорд Галифекс найчастіше говорить. На таку тему говорив він тепер на обіді Американського Товариства Міжнародного Права.

Зазначивши, що наше перше завдання є скінчити якнайскорше війну нашою перемогою, лорд Галифекс підкреслив, що нашим другим завданням, і не менше важним, є вже тепер думати про те, що треба по цій війні зробити, щоб війна знов не повторилась. І це дійсно робиться, казав Галифекс. Він подав коротко історію міжнародніх заходів проти війни, як і намітив династичні чи релігійні впливи, що рішали про війну в минулому, а економічні, що зачинають переважати у теперішньому часі. Він особливо підкреслив значіння націоналістичного імпульсу, що є і буде існувати.

Беручи все докупи так виглядає, що хоч війна є злою розвязкою проблем, а її вислід погубним як для тих, що її програли, так і для тих, що її виграли, то на думку Галифекса її не уникнеться, якщо не буде встановлена міжнародна сила, що буде така сильна, що зможе кожної хвилини вдарити і знищити того, що нарушує спокій. Що така сила булаб створена в першу чергу при допомозі Злучених Держав і Великої Британії — це для Галифекса є самозрозумілим. А що, якщоб так сталось, вона таки дійсно заважувалаб, це теж очевидне. Але проте, як виходилоб з промови Галифекса, і та сила, очевидно разом з іншими, що кооперувалиб у справі мира, таки свого не осягне й війни цілковито не відверне, як будуть між народами і державами істнувати різниці щодо основних ідеалів, на яких повинно бути побудоване суспільне життя.

Думаємо, що ця остання заввага Галифекса є надзвичайно важна. Тому саме в тому напрямі треба працювати, щоб по війні не було ось тих великих розходжень принаймні між тими, що їм припаде роля новий лад у світі наставляти. Принаймні у всіх тих повинні бути однакові поняття щодо основних людських свобід. І не тільки поняття, але й здійснювання їх. Інакше буде знову війна і то скоро.

Трохи підождіть!

Большевицькі ступайки ніяк не можуть погодитися з тим, що американські українці свобідно дихають, спокійно собі працюють, та що за ту працю ніхто їх не чіпає, а навпаки, ще й дає їм признання.

Болить їх, що українські народні установи і ґазети не позамикані, а вони так ревно до цього змагали. А тут виходить на таке, що ті установи ще признання дістають за добру і патріотичну роботу.

Болить їх, що не зважаючи на їхні брехні, виявляється, що весь український загал, прямо без винятків, записується якнайкраще в допомозі американським военним зусиллям, а наші хлопці списуються на фронті якнайкраще, здобуваючи собі щораз більше і щораз вищих відзначень.

Словом, всьо іде так, як повинно іти і як кожний з нас знав, що буде іти, як тільки наш край знайдеться в небезпеці й як його треба буде боронити. Зате не хотіли про це знати давніше й не хочуть про те чути тепер тільки ті, що самі не хотіли і не хочуть Америці вірно служити. Це ті, що добачують гаразди поза Америкою, а в Америці тільки все що найгірше. А до таких належать і „патріоти" з большевицьких Українських Щоденних Вістей, для яких рішальними в американському і українському життю є тільки те, що скаже „бас" з Кремля. А той „бас", як видно з виступів його ступайків, Гречух і йому подібних, цілком певно злiквідував би дуже скоро, якби міг, американсько - українські народні установи та українських діячів, і звичайних українських людей в такий спосіб, як поліквідував не одного з тих, що стояли на чолі України, та як поліквідував міліони українських селян. Ступайки, які його тут заступають, тої сили не мають і не можуть українських людей в Америці за непослух Сталінови ні до тюрм загнати, ні навіть хоч десь на якусь Аляску вигнати. Зате можуть ось ті ступайки гавкати, наприклад, на такий лад:

„З процесу, що відбувається над гітлерівськими аґентами в Нюарк, Н. Дж., довідуємося, що не тільки українські націоналісти писали листи до Берліна і інформували німецьку контррозвідку про американські справи, але це також робили і ті, що тепер сидять на лаві обвинувачених в суді".

Ось такі глуповаті „усмішки" подають писаки з большевицьких „Українських Щоденних Вістей". Та коли вже викликають вовка з ліса, то може так і з ними станеться, що здійсниться на них приповідка, що до часу дзбан воду носить... Бож як треба кому бути на лаві обжалованих за не-американську діяльність, за нельояльність супроти Америки, себто за службу кому іншому — то просто аж диво, чому саме комуністам в Америці можна так свобідно брикати і кожного безкарно оплюгавлювати за не-американську діяльність, коли вони самі є виразними ворогами американського способу життя і порядку. Та все це може таки згодом урватись. Бо який край зможе в безконечність толерувати такий дивогляд, щоб вороги його ладу, а славителі чужого, йому противного, могли ось так соромно й постійно оклевечувати тих, що з душі й серця віддані Америці.

Комуністи, включно з українськими, завжди одушевлялись тільки тим, що є в Советах. Там, а не в Америці, для них усе найкраще, там найсправедливіше і найсвобідніше. Та американські українці постійно казали, що це неправда, що є якраз навпаки, а саме, що тут в Америці ще найкраще й найсвобідніше.

Усі ми так казали — крім одних большевиків.

Так когож брати на суд? Хто є аґентом чужих ідей? Кого требаб поставити разом з тими, що для них Берлін був на першому місці?

Чи не большевиків?

Проф. Микола Чубатий.

Старинний Новгород Великий — український він чи російський?

Чим був Новгород Великий для старої України?

В найдавнішій історії українського народу побіч Києва, столиці старо-української держави та Матери Городів України - Руси, найчастіше згадується друге місто Новгород Великий. І справді від 9-го століття по 12-те Новгород Великий по Києві відгравав найважнішу ролю в старій українській княжій добі.

Тай нині ще, коли українські люди читають відому повість про посадницю Великого Новгороду Марту Борецьку, наділі останнього президента цеї могутньої колись республики-держави перед її упадком та завоюванням Московщиною в другій половині 15-го століття, то читають її зі зворушенням, немов правдиву картину українського минулого. Читають з почуванням, що це одна із картин боротьби української демократії з московським самодержавям. Багато авторів, що пишуть про українських видатних жінок таки виразно посадницю Марту Борецьку зараховують поміж найвизначніші постатті українського жіноцтва. Насувається питання, чи слушно це роблять? Так, Новгород В. це нині територія російського або як ми також називаємо московського народу. Вже й нині є такі поміж ворогами українського народу, що закидають українцям імперіялізм, себто присвоювання собі чужого. Якжеж вийти нам з Новгородом В., нині безсумнівно російським городом, та як вияснити його демократію, твір так само безсумнівно не-московської продукції.

Новгород Великий є нині очевидно російське місто, невеликого значіння, з біля 30 тисячами населення. Положене над рікою Волхов, недалеко її устя в Ільменське Озеро, близько границі довоєнної балтійської держави Естонії. У давнину за часів старої української київської держави це був другий північний кінець торговельної осі Чорне море, дніпровий водний шлях через Київ до Новгороду, а звідтіля до фінського заливу та до Балтійського моря. Новгород був проте кінцевим пунктом тої торговельно-комунікаційної артерії й тому розвинувся швидко в великий торговий центр. Міщанство було дуже заможне. Витворилася там торгова буржуазія, що мала поважний вплив на управу міста та на ремісничі маси.

З тих причин Новгород Великий мав також великі політичні та культурні амбіції в старій українській державі. По заведенню християнства в Україні Новгород перший по Києві дістав свого владику, що в 12-тім столітті зачинає себе титулувати навіть архиепископом. Новгород будує собі теж за взором Києва катедру та називає її в честь Божої Мудрости — Святою Софією; це так немов для шляхотної ривалізації з Києвом, до якого довго Новгород зберігав льояльність. В Новгороді витворилося вчасно власне літописання, а одна із старших копій літописи Нестора була зроблена та зберігалася в Новгороді. Тут взагалі кипів дуже буйно культурний рух, деколи й буйніше ніж в Києві.

Новгород, українська кольонія на московській території.

Чимжеж був Новгород Великий під етнічним та духовим, себто культурним оглядом? Був він у далеку давнину українським чи московським? Новгород Великий лежав на території словянського племени „словіне"; це одно із тих словянських племен, що змішавшися з фінськими дало пізніше етнічну основу московському народови. Про словін Нестор Літописець згадує кілька разів; раз при спосібности оповідання про побут Св. Андрія в доріччу Дніпра. Прикмети щоденного побуту, які підкреслює Нестор, а саме, що словіни люблять купатися в горячих парних купальнях, а потім масуватися віниками з берези, це звичай невідомий в Україні, натомісць по нині широко поширений на Московщині. Свідчилоб це, що вже тоді словіни побутово були близькими племенами, що зложилися на московський нарід. Чим отже була столиця словін Новгород Великий?

Кожне торгове місто відоме з того, що має звичайно населення дуже мішане, етнічно правдивий Вавилон. Такою є нинішна українська Одеса, в Франції Марсилія, в Америці Новий Йорк. Таким теж був у далеку давнину Новгород Великий, другий північний кінець торгово-комунікаційної артерії старої України - Руси. В Новгороді Великім була маса переселенців з України, що жили тут в бизнесових справах спершу переходово, а опісля поселювалися тут і на постійно.

В Новгороді Великім було теж багато неукраїнців і несловян, передовсім скандинавців, данців та німців. В 14-тім столітті Новгород В. приступив навіть до балтійського союза купецьких міст, так званої Ганзи. В Новгороді чужі впливи західні та латинсько-католицькі були сильні в житті організаційному, хоч Новгород вірно зберігав своє привязання до східного культурного круга.

Як довго Київ стояв у своїй світлости, так довго, очевидно, українські впливи на ціле громадське життя були тут рішальні. Новгород Великий був наділі українською кольонією серед чужого неукраїнського етнічного моря. От для порівнання, Новгород В. був тим, чим спольщений Львів серед українського моря й то Львів не зперед теперішної війни з поважним культурним дорібком українського господаря цеї землі, але Львів спольщений зперед 50 літ.

До смерти Ярослава Мудрого Новгород В. був звичайною провінцією українського полудня правлений насиланими воєводами або молодшими підручними князями. Одначе по розпаді старої української держави, по смерти Ярослава Мудрого, на більше дрібних князівств-земель, Новгород В. стає одним із таких князівств-земель з власним князем.

Багате міщанство обмежує владу князя раз-по-раз, аж вкінці влада князя стає чисто формальною, ціла сила переходить в руки городського віча, кермованого мійською купецькою аристократією. Князь в 13-тім столітті в Новгороді Великім це радше вже вибираний начальний вожд збройних сил Новгородської Републики. Князя в такім характері зберіг Новгород В. аж до свого упадку, коли то в другій половині 15-го століття Новгород став частиною московського царства.

Демократія Новгороду Великого.

Повістю Марта Борецька найбільше спопуляризована демократія Великого Новгороду. Відомий дослідник історії права східної Европи проф. Владімірський Буданов, автор найкращого підручника того предмету каже, що характеристичною прикметою ґрупи земель московського народу вже у вчасно історичних часах був абсолютизм та единодержавія, білоруської ґрупи републиканско - демократичні нахили, української ґрупи панування боярства. Демократизм на українських землях не потрафив зорґанізуватися в кермовану демократію, дарма, що появився в доісторичних часах та ще потім кілька разів завертав на арену політичного життя в 11-тім та 12-тім століттї.

Отже демократичні нахили в Новгороді В. напевно походять з українського полудня з одного боку та білоруського заходу з другого боку. В орґанізовану демократію, впродовж століть творчу демократію, Новгород розвинувся під західними впливами, що через балтійське море приходили в цю надільменську републику.

Осяги новгородньої демократії були дійсно імпонуючі. Сам Новгород В. мав знамениту адміністрацію, добре здисципліновану. Важніші справи вирішувало громадське в і ч е, скликуване вічевим дзвоном на раду. Новгородське віче було одначе кермоване провідними верствами та не перемінилось в „чорну раду". При позірній д е м о к р а т і ї, наділі було там володіння мійської аристократії. Т в о р ч і с т ь новгородської демократії проявилася в тім, що саме тоді, коли стара українська держава дорешти занепадала, Новгород В. підпорядковує під свій державний вплив околиці довкола фінського заливу та далеко на північний схід аж поза озеро Ладоґу, досягаючи до Білого моря. Новгородська Република в 14-тім та в 15-тім столітті наділі була вже великою державою, два разів такою як довоєнна Чехословаччина. Вона ставала чинником, що спиняв розвій московської потуги, тому її Московщина опанувала, демократичний лад винищила, а саме місто Новгород пішло природним процесом чужинецьких кольоній серед чужого моря, себто змосковщилося. Остала тільки стара слава колишної північної демократичної метрополії та тільки спомини по демократії, символізованій особою популярної жінки-посадниці Марти Борецької та вічевим дзвоном Великого Новгороду.

АНАСТАЗІЯ Г. БІЛОВУС

КАТРУСЯ

Оповідання з давної минувшини.

(До друку зредагував Ол. Луговий).

11)

XII.

Проминуло кілька місяців. Катруся сприятелювалася з Марією найбільше, забагато бо мали обі спільних прикмет характеру. За той час уподобав собі дівчину один з молодих слуг, Данило на імя. Походив він з південної Київщини. Пробираючись від маґнатських утисків на Запоріжжа натрапив на чамбул бродячих татарів, і от, замісць Січового братства врешті решт опинився у далекому Стамбулі невільником. Хлопець був бувалий, та й освічений, — пару літ вчився у Могилянській академії. У розмовах з господарями дивувався він, чому коазки завжди вважали турків за своїх заклятих ворогів, хоча турки ніякої кривди українцям не робили, а ні віри не переслідували, натомісць підпомагали завжди Польщу, що завела у себе найстрашнішу форму поневолення українського народу, переслідувала за віру, замикала й віддавала в аренду жидам навіть церкви. Чи це хибне думання проводирів козацтва довело до того, чи що інше — власне самолюбне бажання проводирів і собі вислужитись, попасти в круги маґнатів з польської ласки. А коли так, то чи не підуть запобігати козацькі проводирі ласки московського царя тепер, коли Хмельницький від Польщі відорвався і вступив у Союз з царем? Та ніхто у дворі Османа-паші не міг дати на це відповіди. Здибавши Марію він нею зацікавився. Опісля поєднала їх думка дістатись в Україну. Чекали тільки доброї нагоди.

Через якийсь час вони у болгарській церкві й повінчалися. Селим з Катрусею упрохали батька подарувати молодому подружжу дімок і добрий шмат землі, щоб чулися вони господарями у власному, хоч і незаможному кутку. Паша вволив їх проханню і молоді зажили спокійно і щасливо у хатині за садом. За кілька місяців родився у них син, названий Андрієм.

Приїзджаючи на відпочинок, Осман-паша часто привозив непотішаючі новини з України. Союз України з Туреччиною, заключений Хмельницьким і поновлений Виговським скасував недоречний син великого батька — Юрко Хмельниченко. Україна знов стала тереном боїв. Москва й Польща підбехтували кримських татар до нападів на українські землі. А наступник Хмельниченка, гетьман Тетеря, з душею запродався Польщі, дозволив татарам забирати ясир з України. В Царгород прибували все нові партії бранців і бранок з України. Повіяло новим духом і на султановому дворі, — козацтво обвинувачували у недодержанні заприсяженої умови, навіть у зраді. Осман-паша відійшов у тінь. Йому дорікано, що він невірний джавр, що його родина напів-невірна. До влади прийшли прихильники союзу з Московщиною і Польщею ціною України. Зразуж погіршилося і становище українських невільників, — виріжнювано за те невільників поляків та москвинів.

У Османа паші відношення до невільників нічуть не погіршилося, навпаки. Роки перебуваючи поміж слугами і робітниками-українцями, він добре їх розпізнав і щиро полюбив. Поки був в уряді, мусів числитись з загальним устроєм Туреччини і невільництво терпіти. Тепер, з урядом розвязавшись — думав кинути тому урядови і навіть султанови визов звільненням власних невільників. Зібравши їх з посілости одного дня проголосив всіх вільними, видав кожному ярлик. Невільники, що й ніколи не мали підстав до жалю на родину паші — тепер, почувши себе зовсім вільними людьми, пішлиб за ним в огонь і в воду. Багато з них бажало як стій вертатись в Україну, певні, що грамота паші робить їх недоторкальними. Осман переконав їх ще заждати зібратися з силами, щоб подорож на батьківщину була успішною.

— Тепер, — казав він — в Туреччині віє новим духом, і Аллах відає, до чого Туреччина докотиться. Мої ярлики видані кожному з вас маже й охоронять вас у Туреччині від поновного поневолення, але тільки в Туреччині. З Україною тепер нема звязку, до того там іде міжусобна війна гетьманів. Вас можуть захопити в подорожі татари, або й волохи, як ніякій владі не коряться і з розбою та ясиру живуть. А тод вас запроторять незнати куди, а вдруге визволитись не все вдається. Поки що зіставайтесь на місці, може знов незадовго в Туреччині зміниться напрям. Колиб же йшло ще до гіршого, то не буду вас затримувати: видам ще зброю для охорони й засоби на подорож...

Робітники радо послухали розумних слів. Життя попливло своєю чергою. Вся родина Османа-паші все більш українізувалася, повільно, але постійно. Прийшов на світ новий член родини — син Селима і Катрусі. Хлопцеви дали турецьке імя Ізмет, та надали й українське — Андрій, у честь Катрусиного батька. Немов викуп за новонародженого — вмер його прадід, батько Османа-паші, а у кілька тижнів старий мулла-учитель. Сум запанував у родині, та час брав своє... А між тим над домом паші збиралися ґрізні нещастя, наче ті хмари, що повстають з маленького облачка серед ясного неба, і зовсім несподівано вибухають громами й блискавками.

(Дальше буде).

З Офісу Военних Інформацій у Вашиґтоні

Помагають ветеранам найти відповідну працю.

У федеральних Бюрах Праці, які є під зарядом Военної Комісії Людської Сили — находяться тепер спеціяльні дорадники, яких завданням є помагати ветеранам найти відповідну працю. Таких „ветеранських дорадників" найдете в кожнім із 1,500 місцевих федеральних бюр праці і вони вишукують для ветеранів заняття у военнім промислі.

Военна Комісія Людської Сили говорить, що такі самі дорадники находяться і в шпиталях, де лікують ветеранів. Вони дають їм інформації, де можна найти таку працю, якою чоловік і собі помагає і краеви. Комісія каже, що з війська виходить місячно майже по 25,000 людей і їх треба неґайно поставити до праці.

Вказівки відносно презервування харчів.

Военна Адміністрація Харчів радить господиням дому презервувати харчі і подає вказівки, як це робити. Вказівки є такі:

1. В першу чергу, коли ви маєте дома більше поживи ніж можете зужити, то не викидайте її, а презервуйте на будуче. Вона пізніше придасться.

2. Презервуйте тільки свіжу поживу: а) з ваших „городів перемоги; б) ту, яку можете купити в фармера або на „маркеті", бо така свіжа пожива найліпше до того надається. Уважайте, що з маленькими виїмками, пожива, яку пересилають з далеких околиць, не надається до домашнього „кінування".

3. Як вже маєте все готове і надходить час „кенувати", то, коли ви точно ще не знаєте, ... стати інформації з федерального департаменту рільництва, або з стейтової рільничої колеґії. Вам пришлють їх безплатно. Вказівки є написані досвідченими людьми і коли ви їх добре перечитаєте і зрозумієте, то будете знати про домашнє „кенування" все, що треба. Звертайте спеціяльну увагу на розклад часу.

4. Якщо ви не маєте в хаті відповідних інструментів до „кенування", то постарайтеся вживати таких в громадському осередку — „комюніти сентер". Про місце цього осередку можете довідатись в льокальному комітеті городів перемоги, в місцевій пресі, школах або в районних, стейтових й окружних офісах розподілу та в Военній Адміністрації Харчів.

Вісти Ради Военної Продукції для господинь.

Рада Военної Продукції говорить, що в місяцях квітні, травні й червні буде випродуковано 1,200,000 будильників. Однак згадана інституція каже, що велике число цих годинників буде призначене для военного вжитку.

Друга вістка з Ради Военної Продукції говорить, що відтепер до кінця року буде в Америці вироблено всього 200,000 залізків до прасовання, яких вживалося при помочі електрики. Було наміченo виробити 2,000,000 таких електричних залізків, але через брак робітників вироблять тільки одну десяту часть того, що було пляноване.

Дальше згадана рада оголосила, що скоро хатні господині матимуть до вибору різної величини енамелові ринки і баняки. Їх тепер вже більше виробляють і господині більше не потребуватимуть мучитися з кількома ринками чи банякaми в хаті.

Військова газета хвалить рекорд продукції.

Департамент Війни повідомляє, що серeдземно морське видання військової газети „Стар енд Страйпс", з 26. лютого, принесло статтю, в якій голова КІО, Филип Морей, оповідае, як тяжко робітникам приходиться у военній індустрії працювати, та що вони за той час осягнули. В тім самім числі є також депеша з Дітройту, в якій говориться про великий рекорд военної продукції в тім місті.

В згаданій депеші з Дітройту говориться, що „робітники у военному промислі мають перед собою одну ціль — виробити якнайбільше военного матеріялу". Говориться також, що зріст і вплив ЗАР і КІС організацій в Дітройті причинилися до переведення „великих і важних змін" в тім місті.

Зазначується також і важну ролю жінок в военному промислі в Дітройті. „Вони", говорить депеша, „потраплять виконувати тяжку і складну працю так саме, як мужчини".

В лютім було менше число страйків.

Бюро Робітничої Статистики при Департаменті Праці говорить, що в лютім було менше число страйків як в січні, хоч в фабриках було більше число робітників. Розуміється, страйки були, але в них втрачено менше трудогодин ніж це було в січні. Фактично — їх втрачено 33.25 відсотків.

Випродуковано велику кількість літаків.

Голова Ради Авіяційної Продукції, С. Е. Вилсон, заявив, що в березні цього року випродуковано найбільшу кількість літаків. Відколи почато виробляти літаки на велику скалю, то це перший раз в одним місяці випродуковано більше як 9,000 аеропланів. В березні їх вироблено 9,118, і то різного типу. Крім літаків, вироблено також більше фунтів „фреймів" до літаків. Дотепер звичайно вироблялн 100,000,000 фунтів, а в березні їх вироблено 103,400,000. Більше ніж 9 відсотків продукції за місяць лютий.

ОНА каже, що подорожів овес на кашу.

Бюро Контролі Цін заявило, що подорожів овес на кашу. Продуценти дістали право підвищити ціну на одного і тридесятих цента на фунті. Це тепер є їх леґальна ціна.

В склепах продаватимуть овес на кашу по три центи дорожче за 20 унцій, як попередно, а за 48 унцеву пачку братимуть по яких вісім центів більше. Ціну на овес — „ролд оатс", для загальної і дрібної продажі, встановлено на основі коштів продукції.

Нема пострaху, нема грошей.

Переходить лісом чоловік, вертаючи з роботи. Йому заступає дорогу чоловік з витягненим револьвером. — „Давай гроші" — кричить до подорожого.

„Я дам" — каже робітник — „та зробіть мені одну ласку. Простріль мені полу плаща, щоб я міг сказти жінці, що мене обрабували в лісі. Інакше вона не повірить і буде менe лаяти, що я пропив".

Змилосердився бандит, бо знав з досвіду, що це таке. Вистрілив з револьверу, подіравив одну полу. Чоловік проситься, щоби ще другу полу прострілив. Напасник ще стрілив. Чоловік просить ще одного вистрілу. — „Більше куль нема" — каже бандит.

— „Як нема куль, не дістанете грошей" — відповідає чоловік безрадному бандитові.

ПЛЯНИ, ЩО ЇХ ЯПОНЦІ НЕЗАБАРОМ ВІДЧУЮТЬ НА СВОЇЙ ШКІРІ.—На образку бачимо генерала Доґлеса МекАртура (зліва), начального команданта полудневозахідного пацифічного фронту, і адмірала Честера В. Німіца, команданта фльоти на Пацифіку, як плянують спільні наступи на японців збоку армії і маринарки.

Для пригадки про працю Едварда Еґана

Є в кожнім народі діячі, яких память не затирається, без огляду на політичні події та перевороти. Тесаме слідно і серед американців українського роду. Тому то так часто згадується в нас імена перших піонірів народного життя.

Зате мало в нас буває споминів та пригадок про великого добродія карпатських українців, Едварда Еґана, котрого імя повинно бути дороге кожному, хто лише займався працею серед українців, а зокрема серед земляків на Підкарпаттю. Тому, що багато людей з нашої молодшої генерації не мали нагоди познайомитися з іменем і з діяльністю Едварда Еґана, подаємо на пригадку про нього спомини, поміщені в тижневику „Неділя", що виходила до першої війни в Будапешті з призначенням ширити освіту серед карпатських українців (русинів). Читаємо в „Неділі" з 23. вересня 1901 року:

Смерть Едварда Еґана.

Угорських українців (в оригіналі вживається назва „русин". — Св.) постиг важкий удар. Помер нагло і трагічною смертю муж, котрий зробив тільки добра для карпатського народу. Едварда Еґана, урядового комісаря, нема вже між живими. Карпатські українці осталися сиротами, бо в ньому стратили найліпшого батька, найщирішого опікуна й заступника.

Едвард Еґан взявся до діла з цілою енерґією і з найліпшим наміром перед кількома літами, бо хотів показати світови, що карпатського українця можна виратувати від загибелі. З любовю, з одушевленням і з великою амбіцією працював Еґан при акції для добробуту українців, а наша публика слідила його діла з найбільшою увагою. Плачемо гірко над гробом незабутнього Едварда Еґана, бо не знаємо, що принесе нам будучність, не знаємо, чи на його місце вдасться найти такого чоловіка, який міг би заповнити достойно місце Еґана.

Як умер Еґан?

Едвард Еґан упав жертвою несподіваного нещасливого випадку. Свідком його смерти був ужгородський надлісничий Рухлицъ, який подав вісти про це. Дня 20. вересня (1901 р.) в год. 8. ранку виїхав Еґан з Рохлицьом з Ужгороду до Мукачова. Вони злізли з воза й ішли пішки вгору одною стежкою. Еґан ніс на руці набитий кріс. Нараз роздався гук, Еґан упав на землю, а з його голови бухала кров. Сталося так, що Еґан поховзнувся на спадистім збічу гори і кріс вистрілив просто йому у голову так, що куля перейшла на другий бік. Важко раненого положили на віз і завезли назад до Ужгороду, але всяка лікарська поміч показалася безуспішною, бо около 1. години спопудня він помер, не відзискавши свідомости. Секція лікарська виказала, що смерть наступила від нещасливого припадку. Тіло покійного перевезли з Ужгороду до Борошнянкова, де похоронили його в родиннім гробівці. Крім родини і численної публики з двох повітів прибув на похорон мукачевський епископ Юлій Фірцак з капітулою і душпастирями цілого повіту. Явилися теж численні заступники влади, богослови ужгородської духовної семинарії, ученики всіх ужгородських шкіл і численні військові представники. Похорон відправив лат. священик Бенкев, бо Еґан був римо-католиком.

Біоґрафія Еґана.

Едвард Еґан походив з Ірляндії. Його батько переселився в Угорщину і купив землю в Борошнянкові на Підкарпаттю. Едвард родився в 1851 р. Він по скінченню народної й середної школи вiдбув студії сільського господарства в академії галейській та віденській, опісля подорожував по Австрії, Німеччині й Італії. По смерти батька обняв господарство в своїм маєтку й тоді зблизився до місцевого українського населення. Займався поширюванням худоби й молочарства і виголошував лекції на ці теми. Головною його ціллю було виратувати місцеве населення з лихварських рук місцевих коршмарів, які всевладно запанували у Карпатській Русі. Коли уряд пізнав його добродійну діяльність, іменував його в 1883 р. головним краевим інспектором молочарства. Він занявся передусім поправою молочарства на наших полонинах і в р. 1890 виголосив в академії лекцію на тему: „Значіння Карпат і суспільне господарство; слово для поширення господарства в полонинах".

В 1898 р. почалася акція для поліпшення добробуту угорських українців. Еґан віддався цілою своєю енерґією цій праці. Він виголошував господарські лекції, на яких являлося багато учасників. На підставі досвіду він вислав до угорського міністра рільництва Даранія меморіял, в якому виказав докладно, якими способами можна привести українців до добробуту. Ці виводи так переконали міністра, що він іменував Еґана міністерським комісарем і провідником цеї акції.

На цім становищі Еґан розпочав таку акцію, якої досі ніхто не пробував. Він склав цілу систему, як відродити українців. Насамперед зблизився до них ласкавим батьківським словом, давав ради, як закладати читальні і братства тверезости; як нести й уліпшувати сільське господарство; як закладати каси. щадничі для самопомочи.

Очевидно, що такою працею викликав негодування між коршмарями й лихварями і вони неращ йому відгрожувалися. На щастя, їхня ворожа постава не могла йому пошкодити.

Саме останнього дня, коли мав вибиратися в дорогу до Мукачева, Еґан відвідав епископа Юлія Фірцака і йому предложив дальші пляни для дальшого поширення ось цеї акції. На жаль, він уже не міг ввести ці пляни в життя".

З народної фільософії.

Прийшла чорна корова — всіх людей поборола; прийшов сивий віл — всіх людей зїв. (— ніч і день).

В лісі рубають, до кожної хати тріски скачуть (— дзвін).

Іде лісом — не гукне; йде по воді — не хлюпне (— місяць).

ШОВК З МОРЯ

У теплих морях росте багато морських водоростів, що досі уважали безпожиточним для людини хабаззям. Вони мали значіння лиш як джерело йоду, який ці водорости втягають з морської води, і який можна з них витягнути відповідною фабрикацією. Аж ось недавно показалося, що велитенські маси морських водоростів можуть мати дуже велике практичне значіння для людини, а саме вони надаються знаменито до виробу штучної вовни і штучного шовку. Як кажуть знавці, такий штучний шовк має бути дуже подібний до природнього шовку; він має подібні прикмети, як вигляд, полиск, є сильний, непромокальний, а як матерія мягкий і теплий. Найліпший продукт дають водорости з групи брунатних, т. зв. саргассум, які треба збирати тоді, як дозріють.

Хемічно продукція тканин з водоростів виглядає так, що з водоростів витворюють наперед ґаляретовату масу, що має в собі такі хемічні сполуки як альґіт, манніт, білок і цельользу. Цю масу розпускають в амоніякальнім розчині окису міді і лишають цю масу в спокою до часу, аж згусне. Потім витягають з неї пряжу, яку сполокують у зміцнювальній субстанції.

Щоб дістати штучну вовну добре вичищені і вибілені водорости купають в амоніякальнім розчині міді, бороцинкані амоновім і танійі. Потім пряжу перепроваджують через цілий ряд різних купелів, а вкінці волокна тканини вигладжують і вирівнюють. Коли ця, щойно в початках, метода фабрикації тканин покажеться добра і дешева, то булоб незвичайно пожиточним надбанням для людини, бо ніде правди діти, тканини на убрання є дуже дорогі і без огляду на великий розвиток техніки убраневі матеріяли становлять для нинішньої пересічної людини один з найбільших видатків.

Збентежений політик.

Лорд Литтон, англійський амбасадор, знаний був із свого розсіяння. Одного разу, як звичайно в чімось задуманий, він всідав до своєї повозки разом із своєю жінкою. Усівши, каже жінка до нього: „Чи ти знаєш, що ти зробив, як виходив з дому?"

— „Не памятаю нічого замітного" — відповідає лорд.

— „Алеж ти поцілував всі служанки при виході!" — кличе жінка з обуренням.

Заклопотався Литтон, але по хвилині каже: „Всеодно, може між ними була й яка гарна, то вони не подивуються".

З спогадів лемка

В канадійськім часописі „Український Голос" є поміщені спогади п. н. „З життя Лемківщини", які написав Б. В. Семеонів. Дещо з цього отсе передаємо.

* * *

Нераз мав я нагоду почути від лемків в східній Канаді, що в нас в Старім Краю на Лемківщині вчили в школах російською мовою і російської азбуки, а не українською мовою і не української азбуки. Я не знаю, чи так всі могли забути, що не памятають, як вони вчилися, але я також ходив до школи в Старім Краю і скінчив школу якраз того року, як війна зачалась, в 1914 р., але мене ніхто не вчив російською мовою, тільки українською, і як знаю дooколичні села, то там так само не вчили російського письма. Всі книжки, з яких ми вчилися, від першої до пятої кляси, були видавані у Львові, або в Перемишлі, і були в українській мові, а не російській. По російськи нікого не вчили, хіба як хто пішов до вищих шкіл і бажав вчитися російської мови і був там хтось, що міг її вчити, то від нього можна було вчитися.

Пригадую собі 1914 рік, як приїхали перший раз російські війська на Лемківщину. Це було 14. листопада в сам день празника (кермеш) в нашім селі. Приїхали росіяни і ніхто не міг зними розмовитися, навіть найбільші прихильники Росії не могли їх порозуміти і ті їх не розуміли.

Одного розу, як я ще був дванадцять-літним хлопцем, сиджу раз на приспі під хатою і читаю „Кобзаря". Один наш сусід підійшов до мене, побачив, що я читаю, вирвав мені книжку з рук, кинув на землю і каже: „Ти ще смаркач, а читаєш таку книжку, що нікому не здала." Може він і думав ще щось більше сказати, але тато стояли в хаті і дивились крізь вікно та бачили все. Вони відчинили вікно і сказали до нього, щоби мовчав і підняв книжку. І він підняв книжку, подав мені і пішов до дому, не говорячи вже більше нічого. Той чоловік був орґанізатором і головою Общества ім. Качковського в нашім селі. Думаєте, що він робив це безплатно? Він побирав платню з Росії за свою роботу. Мої тато були свідком, як він дістав банковий переказ з Москви. Це було ще перед першою світовою війною. А по війні хіба не було таких, навіть в Канаді та Америці, що діставали гроші з Росії на пропаґанду і продавали свій нарід за Юдин гріш, як Юда продав Ісуса Христа?

Як зачалась війна в 1914 р., почали інтернувати людей до Талерґофу коло Ґрацу в бараки. Забрали там 8,000 наших селян і 2,000 інтеліґенції. Забирали їх як москвофілів, хоч з тих всіх інтернованих може 20 процент були москвофіли, зате 80 процент були цілком невинні люди. Там вони й перебули майже три роки серед знущань і тортур, а не один остав там на віки, — поховали його на швабських землях, а не на рідній. Злидні і знущання скосили не одного без часу. Тих 80 процент були інтерновані нераз через нашу підлу мстивість. Посварилися сусід з сусідом, може колись позивалися в суді, а як почалася війна, то один на одного доносив до жандармерії, що він москвофіл, хоч ті люди нічого з москвофільством не мали, а багато не вміли навіть свого імени підписати. Їх названо бунтівниками, бо хтось на них доніс до жандармерії, а жандарми в тій хвилі вибиралися за ними шукати, перешукували всі закутки, перевертали усе догори ногами і хотяй нічого підозрілого не находили, забирали господаря з дому, кували в кайдани, як найгіршого розбійника, плювали йому в лице, били, копали, як собаку, лаяли найпоганішими словами, що соромно було слухати, не зважаючи на дрібні діти, ані на слабих в ліжку.

Минуло двадцять девять літ від того, але памятаю, як би то вчера сталося, що то тоді діялось. З нашого села також забрано 10 осіб. Між ними було тільки два, що були дійсні москвофіли, а вісім були невинно забрані, а між ними й наші тато. Наші тато перебули в Талерґофі майже три роки. А за що їх інтернували?

Підчас жнив в 1914 р. їхав одного дня брат фірою по снопи на поле. Їхав він на поле переїздовою дорогою, що коліном займала, як то в нас в Старім Краю називали, попівщину (громадське поле, котре управляє священик, що був на парафії). На той час священик ішов полем на прохід. Стрінувшись з братом, він нічого не сказав до брата, тільки вдарив коня палицею по голові. Кінь скочив в бік і почав утікати в сторону до дому. Пятнацятилітній хлопець не міг його стримати, бо це було згори на долину. Щастя, що кінь не зломав собі шиї, а брат з переляку більше як тиждень полежав в ліжку. Коли кінь утік, священик підійшов до тата, де вони вязали снопи і чекали на хлопця з конем, і почав сварити тата. Тато, не знаючи, о що ходить, вязали снопи дальше. Тоді священик вдарив тата палицею по плечах. Тато піднеслись і скрикнули: „Це що за напасть на мене сьогодня?" І засвідчились дівчатами, котрі того дня робили у нас, скочували овес на снопи. І я самий був тому свідком, бо я складав перевесла на снопи і зносив снопи до купи. Тато сказали до священика: „Марш мені звідси!" І він не сказав більше нічого, а пішов до дому і поїхав до міста.

Це був останній день жнив в тім році. Тиждень пізніше прийшло до нас два жандарми. Саме тоді і я був дома і надивилися ми на тортури, які перетерпіли наші тато. Сестра і мама аж помліли і не було кому рятувати, бо брат ще лежав в ліжку. І я не памятав, де я стою. Як опамятався, то тата і жандармів вже не було в хаті. Побачивши сестру і маму на земли нерухомих, я не знав, що діяти, але прийшло мені на думку, що як одного разу пасли хлопці худобу і вдарив при сварці один другого каменем в голову так, що той зімлів, то один дідусь, що був з нами, побачивши це, зараз післав мене принести води; я побіг і приніс води в капелюсі, а дідусь взяв води від мене і вляв трохи зімлілому в рот, помачав шию і груди і хлопець прийшов до себе. Те саме зробив я мамі і сестрі і обі прийшли до себе.

Такі терпіння переходили люди невинно і думаєте, що люди покаялись, що доносчиків вже нема між ними? Є вони навіть на американськім котиненті, що навіть своїх рідних родичів продали би. Їм тут не вдасться, як в Старім Краю, бо тут доносчикам не дають такої віри. Поліція дістає варант і аж тоді йде на допити і як нема певних доказів, то лишають чоловіка в спокою і хіба слідять за дальшими його поступками.

Багато подібного можна би писати про те, за що брали до Талерґофу. Котрі не повмирали там від тортур, знущань та тифу, то перебули в Талерґофі майже три роки невинно. А тиф шалів там страшно в 1915 р. І хто вернувся до дому, то вже не з тим здоровлям, з яким його забрали. Багато з них до кількох літ поумирали дома, але є декотрі й досі між живими, що могли би оповісти, як їм поводилося.

НАЦІСТІВСЬКИЙ „ДУДЛБОГ". — Маємо перед собою німецький тенк „дудлбог", якого націсти вживають на італійськім фронті. Його контролює радіо, що далеко віддалене. Повз може вмістити яких 250 фунтів вибухового матеріялу. Американські вояки кажуть, що до нього легко стріляти аліянтським снайперам.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. Я ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА.

ПОШУКУВАННЯ ОСІБ

ПОШУКУЮ МИКОЛУ ГНАТЮК, родженого на Буковині в селі Луковичі, також ОЛЕКСУ ЧІПЕХУ, родженого в Галичині. Хтоб про них знав, прошу написати по англійськи до: 85,-

A. CZERNOHOUS

3541 W. Madison, 1st fl., Chicago, Ill.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 26. квітня 1944. р. помер у 58. році життя

ТОМА АНДРУХІВ,

член Тов. Запорозька Січ, від. 246. У. Н. Союзу в Кромптон, Р. Ай.

Покійний родився 18. липня 1886. р. в селі Пониковиця, пов. Броди, Західна Укаріна. До Америки прибув 17-літнім хлопцем, у Кромптон перебув 37 років. Тут був невтомним робітником в товаристві і в громаді, помагав дуже при вибиранню громадянських паперів своїм землякам, щедро давав на народні українські й американські цілі. Помер від удару серця, йдучи до праці. Полишив жінку Анастазію з роду Сітка, 3 синів, 3 доньки, 4 унуки, сестру Еву в Йонкерс, Н. Й., діяльного затя Франка Лучку в Провіденс, Р. Ай., і 2 невістки. Син Степан служить як першої кляси петі офіцир при маринарці і тепер є заморем, Володимир є технічним сержантом в Арканзо, донька Ольга є капралем в Каліфорнії. Обоє останні приїхали на похорон, що відбувся з церкви Преч. Діви Марії в суботу, 29. квітня, при численній участи громадян. — В. Й. П.!

В. Сподарик, секр.

Замісць вінця на домовину Покійного складаю $2 на Ювилейний Дар „Свободі". — В. С.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

МЕНВІЛ, Р. АЙ. — Місячні збори Тов. ім. М. Драгоманова, від. 181, відбудуться в неділю, 7. травня, в годині 3. пополудні, в сали У. Н. Дому на Компалей Гіл. Всі члени повинні прийти, бо будуть важні справи до полагодження. — П. Лапчинський, секр.

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ. — Збори Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 64, відбудуться 6. травня, в годині 7:30 ввечір, під ч. 435 Мейн ул. Просимо всіх членів численніше прийти на збори, бо маємо багато важних справ до полагодження. Хто не має заплаченої вкладки більше як три місяці, нехай старається вирівнати, бо інакше будемо мусіти суспендувати таких членів. — За уряд: С. Вінярський, предс.; М. Матияш, секр.

КУПУЙТЕ ВОЄННІ БОНДИ

ТАРЗАН, ч. 965. Приказ: „наперед!"

Д'Арнот вимазав з троків ворожі написи й написав на них „TAR", себто Тарзанова армія.

Потім Тарзан відправив слонів і всадив до повзів львів.

Коло півночі вони підїхали до пустинного міста, де була ворожа головна кватира.

Нагло перед ними звилася перешкода: „Чи нам вертатися?" спитав шофер.